
Η δραστηριότητα των Ηνωμένων Εθνών γύρω από το γυναικείο ζήτημα

της κ. Ιωάννας Μαγγανάρα

Η κ. Μαγγανάρα είναι κοινωνιολόγος, σύμβουλος του Υπουργείου Εξωτερικών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Έχει πολλές φορές εκπροσωπήσει την Ελλάδα σε διεθνή συνέδρια και διασκέψεις για γυναικεία θέματα και είναι μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Συνδέσμου.

Θα προσπαθήσω σήμερα να εξετάσω πολύ περιληπτικά την εργασία του Οργανισμού των Ην. Εθνών γύρω από το γυναικείο θέμα, εργασία η οποία τα τελευταία χρόνια έχει πάρει πολύ σημαντική έκταση. Τα Ηνωμένα Έθνη είναι ο πρώτος χρονολογικά διεθνής Οργανισμός που αρχίζει ν' ασχολείται με την ισότητα των δύο φύλων.

Στις 21 Ιουνίου 1946 ιδρύεται η Επιτροπή καθεστώτος γυναικών η οποία αρχικά ασχολείται με νομοθετική εργασία γύρω από τα δικαιώματα των γυναικών, αργότερα δε επεκτείνει το ενδιαφέρον της και σε άλλους τομείς κυρίως στο θέμα της συμμετοχής των γυναικών στην αναπτυξιακή διαδικασία.

Η Επιτροπή αυτή αποτελείται σήμερα από 32 μέλη τα οποία εκλέγονται για 4 χρόνια με βάση το κριτήριο της γεωγραφικής κατανομής. Δηλαδή σε κάθε γεωγραφική ομάδα αναλογούν ορισμένες θέσεις (8 για την αφρικανική, 6 για την ασιατική, 6 για την Λατινική Αμερική, 8 για τη Δυτική Ευρώπη, 4 Ανατολική). Η Ελλάδα υπήρξε μέλος της Επιτροπής αυτής το 1949-51, 59-61, 73-76, 84.

Θα χωρίσω την παρέμβασή μου σε δύο μέρη. Πρώτα θα εξετάσω την νομοθετική εργασία των Ηνωμ. Εθνών που αφορά την ισότητα των δύο φύλων. Μετά θα εξετάσω την εργασία των Ην. Εθνών γύρω από την ενσωμάτωση των γυναικών στην αναπτυξιακή διαδικασία.

Το πρώτο κείμενο που επεξεργάστηκε η Επιτροπή καθεστώτος γυναικών ήταν η **Σύμβαση για τα πολιτικά δικαιώματα των γυναικών**, η οποία υιοθετήθηκε στις 20 Σεπτεμβρίου 1952 από την Γενική Συνέλευση. Η Ελλάδα την κύρωσε το 1953.

Η Σύμβαση αυτή δίνει το δικαίωμα στις γυναίκες να ψηφίζουν, να εκλέγονται σε όλα τα δημόσια εκλεγμένα σώματα, να διορίζονται σε δημόσιες θέσεις και να ασκούν δημόσια καθήκοντα.

Το δεύτερο θέμα το οποίο απασχόλησε την επιτροπή καθεστώτος γυναικών ήταν η **υπηκοότητα των εγγάμων** γυναικών και υιοθετήθηκε σχετική **Σύμβαση**, η οποία τέθηκε σε ισχύ στις 11 Αυγούστου 1958). Η Σύμβαση αυτή αφορά το δικαίωμα των εγγάμων γυναικών να διατηρούν την υπηκοότητά τους χωρίς αυτή να επηρεάζεται αυ-

τόματα εάν ο σύζυγος θελήσει ν' αλλάξει υπηκοότητα κατά τη διάρκεια του γάμου ή χωρίς να επηρεάζεται από την λύση ή την σύναψη γάμου με αλλοδαπό. Αναφέρομαι επίσης και στην **Σύμβαση που αφορά την συγκατάθεση σχετικά με το γάμο, ελάχιστο όριο ηλικίας του γάμου, εγγραφή των γάμων σε μητρώα** η οποία τέθηκε σε ισχύ στις 7 Νοεμβρίου 1962 αν και δεν αφορά μόνο τις γυναίκες. Η Σύμβαση αυτή την οποία έχει υπογράψει η Ελλάδα 3/1/63 διασφαλίζει ελευθερία επιλογής συζύγου τόσο για τον άντρα όσο και για τη γυναίκα. Μετά από αυτά τα κείμενα που αφορούν μεμονωμένα δικαιώματα το πρώτο κείμενο που καλύπτει περιορισμένα βέβαια τα πολιτικά, αστικά αλλά και τα κοινωνικά δικαιώματα των γυναικών, είναι η **Διακήρυξη για την κατάργηση των διακρίσεων κατά των γυναικών** που υιοθετείται στις 7 Νοεμβρίου 1967 με την απόφαση 2263 της Γενικής Συνέλευσης. Η Διακήρυξη δέχεται ότι οι διακρίσεις κατά των γυναικών οι οποίες περιορίζουν ή αρνούνται στις γυναίκες ίσα δικαιώματα με τους άντρες αποτελούν αδικία και προσβολή της ανθρωπίνης προσωπικότητας.

Η Διακήρυξη δέχεται ότι η αρχή της ισότητας πρέπει να ενσωματωθεί στο σύνταγμα κάθε χώρας ή να διασφαλισθεί με νόμο. Επίσης ότι πρέπει να ληφθούν κατάλληλα μέτρα για την εκπαίδευση της κοινής γνώ-

μης και να καταργηθούν οι προκαταλήψεις και άλλες πρακτικές που βασίζονται στην κατώτερότητα των γυναικών.

Η Διακήρυξη αναφέρεται στα πολιτικά δικαιώματα των γυναικών, στο δικαίωμα να διατηρούν την υπηκοότητα τους μετά τον γάμο με αλλοδαπό κ.λπ. στα αστικά δικαιώματά τους (δικαίωμα ιδιοκτησίας, ελεύθερης διακίνησης κ.λπ.) στα ίσα με τους άντρες δικαιώματά τους μέσα στην οικογένεια, στην κατάργηση όλων των διακρίσεων κατά των γυναικών που υπάρχουν στην ποινική νομοθεσία. Στην λήψη μέτρων για την καταπολέμηση της πορνείας, στην ισότητα δικαιωμάτων στην εκπαίδευση (ισότητα όσον αφορά την πρόσβαση, τους όρους διδασκαλίας, την συνεχή επιμόρφωση). Ίσα δικαιώματα στην εργασία, στην επαγγελματική εκπαίδευση, στην ελεύθερη επιλογή επαγγέλματος, στην επαγγελματική προώθηση. Ίση αμοιβή για εργασία ίσης αξίας, ίσα ασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά δικαιώματα. Επίσης δεν θεωρούνται σαν διάκριση προστατευτικά μέτρα για τις γυναίκες που εργάζονται σε ορισμένες εργασίες και δικαιολογούνται με βάση τα φυσιολογικά χαρακτηριστικά των γυναικών.

Η τελευταία βέβαια αρχή σήμερα αμφισβητείται ότι μπορεί να ισχύει μόνο για τις γυναίκες.

Μετά την Διακήρυξη, το επόμενο σημαντικό κείμενο είναι η **Σύμβαση για την κατάργηση όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών την οποία επεξεργάστηκε** η Επιτροπή καθεστώτος γυναικών καθώς και η 3η Επιτροπή της Γενικής Συνέλευσης. Η Σύμβαση αυτή υιοθετήθηκε από την Γενική Συνέλευση των Ην. Εθνών στις 18 Δεκεμβρίου 1979 με 130 ψήφους υπέρ, 0 κατά και 10 αποχές (Bangladesh, Brazil, Comoros, Haiti, Mali, Mauritania, Mexico, Morocco, Saudi Arabia, Senegal).

Η Σύμβαση τέθηκε σε ισχύ στις 3 Σεπτεμβρίου 1981. Η Ελλάδα έχει κυρώσει την Σύμβαση αυτή η οποία τέθηκε σε ισχύ στην χώρα μας στις 7.7.83 με τον Νόμο 1342 του 1983.

Η Σύμβαση προχωράει πολύ περισσότερο από την Διακήρυξη όχι μόνο γιατί διευρύνει τα δικαιώματα στα οποία αναφέρεται η Διακήρυξη ώστε να καλύπτει κι άλλες διακρίσεις που υφίστανται οι γυναίκες στους τομείς αυτούς, αλλά και γιατί θεσπίζει μέτρα που θα επιτρέψουν στις γυναίκες να ασκήσουν τα δικαιώματα αυτά. Για μια δε ειδική κατηγορία γυναικών, τις γυναίκες αγρότισσες, η οποία μειονεκτεί περισσότερο, είναι δηλ. πιο φτωχικά, θεσπίζει μέτρα τα οποία θα τους επιτρέψουν να ασκήσει τα δικαιώματά αυτά ισότιμα με τις υπόλοιπες γυναίκες.

Αναφέρομαι ενδεικτικά σ' αυτά τα υποστηρικτικά μέτρα: Στο **άρθρο II** που αφορά το δικαίωμα της εργασίας αναφέρεται ότι θα πρέπει να ενισχυθούν οι κοινωνικές υπηρεσίες υποδομής οι οποίες θα διευκολύ-

νουν τους γονείς να συνδιάσουν τις οικογενειακές με τις επαγγελματικές τους υποχρεώσεις και την συμμετοχή τους στην δημόσια ζωή. Όσον αφορά την **διεύρυνση των δικαιωμάτων**:

άρθρο 9. Σχετικά με την υπηκοότητα των παιδιών τους οι γυναίκες έχουν τα ίδια δικαιώματα με τους άντρες.

Όσον αφορά τα πολιτικά δικαιώματα στο **άρθρο 8** αναφέρεται ότι οι γυναίκες θα πρέπει να αντιπροσωπεύουν τις κυβερνήσεις τους στο διεθνές επίπεδο και να συμμετέχουν στις εργασίες των διεθνών οργανισμών χωρίς διακρίσεις και επί ίσοις όροις με τους άντρες.

Στο **άρθρο 7** ότι θα πρέπει να συμμετέχουν στην επεξεργασία της κυβερνητικής πολιτικής και της εφαρμογής της. Ότι θα πρέπει να συμμετέχουν σε μη κυβερνητικές οργανώσεις που ασχολούνται με τη δημόσια ζωή και την πολιτική.

Νέα Άρθρα

Άρθρο 12: Είναι νέο άρθρο και αφορά την υγεία. Αναφέρεται σε μέτρα που θα εξασφαλίζουν ισότητα στην πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας. Επίσης προβλέπεται παροχή κατάλληλων υπηρεσιών υγείας που να ανταποκρίνονται στις ειδικές ανάγκες των γυναικών κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης και μετά.

Άρθρο 13: Προβλέπεται το δικαίωμα συμμετοχής σε όλες τις πλευρές της πολιτιστικής ζωής. Το δικαίωμα σε οικογενειακά επιδόματα και το ίδιο με τους άντρες δανειοληπτικό δικαίωμα.

Άρθρο 14: Αφορά τις **γυναίκες αγρότισσες**. Αναγνωρίζεται ο οικονομικός τους ρόλος. Προβλέπονται μέτρα για την συμμετοχή των γυναικών αυτών στην επεξεργασία και εφαρμογή προγραμμάτων ανάπτυξης, μέτρα για την πρόσβασή τους σε υπηρεσίες υγείας, εκπαίδευσης στους συνεταιρισμούς, στις δραστηριότητες της κοινότητας, σε ασφαλιστικά προγράμματα κ.λπ.

Αλλά το πιο σημαντικό νέο στοιχείο που φέρνει η Σύμβαση είναι ο μηχανισμός εφαρμογής της. Σύμφωνα με το άρθρο 18 κάθε χώρα μέλος υποχρεούται μέσα σ' ένα χρόνο από την ημερομηνία κατά την οποία κύρωσε την Σύμβαση να υποβάλλει έκθεση στο Γεν. Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με τα μέτρα, νομοθετικά, διοικητικά και άλλα τα οποία έλαβε προκειμένου να εφαρμόσει τις διατάξεις της Σύμβασης.

Μετά υποχρεούται να υποβάλλει κάθε 4 χρόνια ή εάν της το ζητήσει η Επιτροπή η οποία εποπτεύει την εφαρμογή της Σύμβασης. Η Επιτροπή για την κατάργηση των διακρίσεων κατά των γυναικών η οποία προβλέπεται από το άρθρο 17 παρ. 3 της Σύμβασης αποτελείται από 23 εμπειρογνώμονες που προέρχονται από τις χώρες-μέλη της Σύμβασης και οι οποίες εκλέγονται από το σύνολο των κρατών μελών της Σύμβασης για θητεία 4 χρόνων με κρι-

τήριο την ισότιμη γεωγραφική κατανομή και την αντιπροσώπευση όλων των μορφών των πολιτισμών και των νομικών συστημάτων.

Πρόσφατα εξελέγει και η Ελλάδα στην Επιτροπή αυτή. (Κα Χρυσ. Λαίου Αντωνίου). Η θητεία της λήγει το 1988.

Πριν να τελειώσω την παρουσίαση της νομοθετικής εργασίας των Ηνωμένων Εθνών γύρω από τα δικαιώματα των γυναικών θα ήθελα να αναφερθώ σε μία άλλη **Διακήρυξη** που είναι ανατολικής πρωτοβουλίας και **αφορά τη συμμετοχή των γυναικών στην προώθηση της Διεθνούς ειρήνης και συνεργασίας**. Υιοθετήθηκε από την Γεν. Συνέλευση των Ην. Εθνών στις 3 Δεκεμβρίου 1982 με την απόφαση 37/63.

Η Διακήρυξη αυτή υιοθετήθηκε ομόφωνα και δέχεται ότι η πλήρης συμμετοχή των γυναικών στην προώθηση της διεθνούς ειρήνης και συνεργασίας εξαρτάται από την πλήρη συμμετοχή τους στην οικονομική, κοινωνική, πολιτική, και πολιτιστική ζωή και ότι και τα δύο εξαρτώνται από την ισότιμη κατανομή ρόλων μεταξύ αντρών και γυναικών μέσα στην οικογένεια και την κοινωνία.

Η Διακήρυξη αναφέρεται σε διάφορα μέτρα τα οποία θα πρέπει να ληφθούν, προκειμένου να διασφαλισθεί η συμμετοχή των γυναικών σε όλες τις διαδικασίες που έχουν σχέση με την προώθηση της ειρήνης. Αναλυτικότερα θα πρέπει να ληφθούν κατάλληλα μέτρα προκειμένου να υποστηριχθούν οι γυναίκες που είναι θύματα μαζικών παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως apartheid, όλες οι μορφές του φυλετισμού και των φυλετικών διακρίσεων, αποικιοκρατία, νεοαποικιοκρατία, ξένη κατοχή, κυριαρχία. Θα πρέπει επίσης να ληφθούν κατάλληλα μέτρα στο εθνικό και διεθνές επίπεδο ώστε ν' αυξηθεί η συμμετοχή των γυναικών στην σφαίρα των διεθνών σχέσεων. Επίσης θα πρέπει να ληφθούν κατάλληλα μέτρα για την αναγνώριση της συμμετοχής των γυναικών στην προώθηση της διεθνούς ειρήνης και συνεργασίας, για την ενθάρρυνση της συμμετοχής τους σε μη κυβερνητικές και κυβερνητικές οργανώσεις που έχουν σαν στοχο τα θέματα αυτά, για την συμμετοχή τους σε αντιπροσωπεΐες σε ίση βάση με τους άντρες, στο διεθνές περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, για την προώθησή τους σε κυβερνητικές και μη κυβερνητικές αρμοδιότητες όπως επίσης και στην γραμματεία του οργανισμού των Ην. Εθνών.

Αφού αναφέρθηκα περιληπτικά στο νομοθετικό έργο των Ην. Εθνών γύρω από την κατοχύρωση των αστικών, πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων των γυναικών θα αναφερθώ τώρα στην εργασία των Ην. Εθνών για την κατοχύρωση στην πράξη αυτών των δικαιωμάτων, για την κατάργηση των default διακρίσεων κυρίως στις χώρες του τρίτου

κόσμου, οι οποίες στην προσπάθειά τους για αναπτυξιακή διαδικασία προσκρούουν στους άνοιους όρους των παγκοσμίων οικονομικών ανταλλαγών, αλλά και σε εγγενείς δυσκολίες που οφείλονται στην ιδιομορφία που συναντά η συγκρότηση του κράτους όταν δεν βασίζεται σε ένα ομοιογενές κοινωνικό σύνολο, στην νοστορία των πολιτικών ελίτες που αντρώθηκαν στην αποικιοκρατία, στο ιστορικό παρελθόν της αποικιοκρατίας η οποία μεταξύ άλλων εκτός από την οικονομική εκμετάλλευση και την πολιτική καταπίεση που επέβαλε στους αυτόχθονες, συνέτριψε κάθε έννοια ανθρώπινης αξιοπρέπειας, ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ανθρώπινης ταυτότητας και τις αντικατέστησε με την κοινωνική αποδιοργάνωση και την ανομία.

Έτσι για τις χώρες του Τρίτου Κόσμου η έννοια της κοινωνικής συνοχής, της ομαδικής ταυτότητας η οποία συμπυκνώνεται στο κράτος το οποίο και την αντιπροσωπεύει, αντιπροσωπεύει δηλ. το γενικό συμφέρον, και η ικανοποίηση των βασικών οικονομικών και κοινών κοινωνικών του σύνολο αναγκών αποτελεί το βασικό στοιχείο της φιλοσοφίας τους για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Τα ατομικά δικαιώματα έρχονται σε δεύτερη μοίρα.

Αντίθετα στον αναπτυγμένο κόσμο εκείνο που χαρακτηρίζει τον σύγχρονο μεταβιομηχανικό πολιτισμό είναι η ομαδοποίηση και ταυτόχρονα η έντονη διαφοροποίηση της κοινωνικής ζωής.

Έτσι το γενικό συμφέρον εμφανίζεται σήμερα στον δυτικό κόσμο σαν μία δυναμική, συνεχώς μεταβαλλόμενη σύνθεση, διαφοροποιημένων συμφερόντων, απόμων ομάδων, τάξεων, κοινωνικών κατηγοριών.

Το χαρακτηριστικό λοιπόν στοιχείο του δυτικού πολιτισμού είναι η διάσπαση της έννοιας του γενικού συμφερόντος και συνεπώς του κράτους σαν φορέα ενιαίου συλλογικού συμφέροντος.

Από τις βασικές αυτές διαφορές στην ιδεολογία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων προκύπτουν και οι διαφορές στην αντιμετώπιση του γυναικείου ζητήματος στον αναπτυγμένο και υποανάπτυκτο κόσμο.

Η δράση των Ην. Εθνών γύρω από τα θέματα αυτά ξεκίνησε κάτω από την πίεση των διαφόρων κινημάτων της δεκαετίας του '60, φοιτητικό, μαύρων, γυναικών κυρίως στον Αγγλοσαξωνικό χώρο.

Έτσι το 1975 η Γεν. Συνέλευση των Ην. Εθνών υιοθέτησε την απόφαση 3010 με την οποία ανακήρυξε το 1975 Διεθνές Έτος Γυναικών, ισότητα, ανάπτυξη, ειρήνη. Αργότερα με την απόφαση 3520 της 15ης Δεκεμβρίου 1975 η Γεν. Συνέλευση ανακήρυξε τη Δεκαετία των Ην. Εθνών για την Γυναίκα. Αργότερα με άλλη απόφαση προστέθηκαν τα υποθέματα εργασία, υγεία και εκπαίδευση.

Κατά τη διάρκεια της Δεκαετίας συγκλήθηκαν 3 Διασκεύσεις: Η πρώτη το 1975 το Μεξικό η οποία υιοθέτησε ένα πρόγραμμα

δράσης για την εφαρμογή των στόχων του Διεθνούς έτους γυναικών.

Το 1980 στην Κοπεγχάγη η οποία έκανε τις απαραίτητες προσαρμογές στο πρόγραμμα του Μεξικού υπό το φως νέων δεδομένων και αξιολόγησε την πρόοδο και τα εμπόδια που συνάντησε η επίτευξη των στόχων του Διεθνούς Έτους Γυναικών. Η τελευταία Διάσκεψη έλαβε χώρα πολύ πρόσφατα το 1985 στο Ναϊρόμπι και υιοθέτησε τις μελλοντικές στρατηγικές για το 2000.

Κατά την διάρκεια των κυβερνητικών συναντήσεων οργανώθηκαν και συναντήσεις μη κυβερνητικών οργανώσεων οι οποίες συζήτησαν για το γυναικείο ζήτημα.

Θα εξετάσω τώρα τα βασικά σημεία των τριών αυτών σχεδίων δράσης και ποιά είναι τα χαρακτηριστικά της εξέλιξης που παρουσιάζουν. Όπως ανάφερα προηγουμένως και τα τρία προγράμματα αναφέρονται σε δράση που πρέπει να παρθεί στο Εθνικό επίπεδο, κυβερνητικό και μη κυβερνητικό και στο διεθνές.

Το Πρόγραμμα του 1975 έχει μια καθαρά τριτοκοσμική προσέγγιση στα αίτια της ανισότητας των γυναικών. Δέχεται δηλ. ότι η άνιση θέση των γυναικών είναι αποτέλεσμα των άνιστων οικονομικών συνθηκών που επικρατούν παγκόσμια. Δέχεται βέβαια ότι οι άνισες αυτές συνθήκες επιδρούν περισσότερο δυσμενώς στις γυναίκες χωρίς όμως να εξηγεί γιατί.

Το πρόγραμμα προσδιορίζει ορισμένους τομείς στους οποίους πρέπει να αναληφθεί δράση στο εθνικό πλαίσιο κατά προτεραιότητα. Αυτοί είναι η ενδυνάμωση της διεθνούς ειρήνης και συνεργασίας, η πολιτική συμμετοχή, η εκπαίδευση, η απασχόληση, υγεία, οικογένεια, πληθυσμός, κατωκία, κοινωνικές υπηρεσίες.

Σε όλους αυτούς τους τομείς το πρόγραμμα χαράζει κατεύθυντηρες γραμμές για την εφαρμογή πολιτικών που θα έχουν σαν στόχο την εξασφάλιση της ισότητας ευκαιριών και την ελεύθερη πρόσβαση σε όλων των ειδών τις παρεχόμενες υπηρεσίες στους τομείς που προαναφέραμε. Το Πρόγραμμα θέτει έμφαση και σε 2 άλλους τομείς, στην έρευνα, συλλογή στοιχείων που ν' αντικατοπτρίζει την πραγματική κατάσταση των γυναικών και στην εικόνα των γυναικών στα μαζικά μέσα ενημέρωσης.

Όσον αφορά το διεθνές και περιφερειακό επίπεδο δίνεται έμφαση στην επεξεργασία και εφαρμογή Προγραμμάτων για την συλλογή στοιχείων για την κατάσταση των γυναικών από το σύστημα των Η. Εθνών.

Επίσης το σύστημα των Ην. Εθνών θα πρέπει να υιοθετήσει μέτρα για την εφαρμογή του προγράμματος του Μεξικού. Θεσπίζεται επίσης και σύστημα περιοδικής εξέτασης της προόδου που έχει επιτευχθεί τόσο από τις κυβερνήσεις όσο και από το σύστημα των Ην. Εθνών.

Το Πρόγραμμα του 1980 προχωράει περισσότερο στην ανάλυση των αιτίων της ανισότητας των γυναικών.

Δεχεται ότι οι γυναίκες δεν υφίστανται διακρίσεις μόνον από τα παραγωγικά συστήματα αλλά και διακρίσεις οι οποίες βασίζονται στον αναπαραγωγικό τους ρόλο. Ένας από τους βασικούς παράγοντες στους οποίους οφείλεται η ανισότητα έχει σχέση με τον καταμερισμό εργασίας μεταξύ των δύο φύλων που στηρίχθηκε στην αναπαραγωγική λειτουργία των γυναικών.

Αν και τονίζει ότι οι οικονομικές αναλύσεις κεφαλαίου και εργασίας δεν ασχολούνται επαρκώς με τις σχέσεις μεταξύ παραγωγικών συστημάτων και της παραγωγικής και αναπαραγωγικής εργασίας των γυναικών, εντούτοις θεωρεί ότι το οικονομικό σύστημα καθορίζει σε τελευταία ανάλυση τις ανισότητες λόγω φύλου.

Έτσι το Πρόγραμμα στρέφεται προς ορισμένες κατηγορίες γυναικών που μειονεκτούν περισσότερο, δηλ. τις πιο φτωχές από τους φτωχούς και προσπαθεί να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ αυτών και των υπολοίπων γυναικών.

Το Τμήμα που περιέχει την εθνική δράση περιέχει ορισμένους νέους τομείς προτεραιότητας σε σχέση με το πρόγραμμα του 1975.

Είναι τα κεφάλαια της νομοθετικής δράσης των εθνικών μηχανισμών και των μη κυβερνητικών οργανώσεων. Επίσης υπάρχει κι' ένα ειδικό κεφάλαιο που αφορά τομείς προτεραιότητας που θέλουν ειδική προσοχή.

Σαν τέτοιους αναφέρει τη διατροφή, την φροντίδα των παιδιών και ορισμένες κατηγορίες γυναικών όπως αγρότισσες, μετανάστριες, άνεργες, γυναίκες αρχηγοί οικογενειών, νέες γυναίκες. Όσον αφορά τώρα το διεθνές και περιφερειακό πλαίσιο τίθεται έμφαση στην υποστήριξη προγραμμάτων με τα οποία γίνεται προσπάθεια ένταξης των γυναικών στην ανάπτυξη. Τονίζεται και πάλι το θέμα της έρευνας κυρίως από τους εξειδικευμένους οργανισμούς αλλά αυτή τη φορά με στόχο τον προσδιορισμό νέων τρόπων και μέσων για την ενσωμάτωση των γυναικών στην ανάπτυξη, ιδιαίτερα των πιο φτωχών.

Μελλοντικές Στρατηγικές για το 2000

Τώρα έρχομαι στο τελευταίο κείμενο που υιοθετήθηκε.

Το κείμενο των μελλοντικών στρατηγικών μέχρι το 2000. Το κείμενο αυτό αναφέρεται ξεχωριστά στο θέμα της ανάπτυξης ισότητας, ειρήνης και εξετάζει τα επόδια που συνάντησε η υλοποίησή τους. Προτείνει στρατηγικές που θα πρέπει να υιοθετηθούν για κάθε θέμα ξεχωριστά καθώς και μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την εφαρμογή των στρατηγικών αυτών. Επίσης δίνοντας ορισμό της ισότητας ανάπτυξης ειρήνης που αφορούν ειδικότερα τις γυναίκες.

Όσον αφορά τα αίτια της ανισότητας οι στρατηγικές προχωρούν πολύ περισσότερο από τα δύο άλλα προγράμματα και θέτουν το πρόβλημα πιο φεμινιστικά. Το διαχωρίζουν δηλ. από ένα πρωταρχικό οικονομικό πλαίσιο καθορισμού.

Έτσι οι στρατηγικές δέχονται ότι τα προβλήματα των γυναικών σε πολλές χώρες οφείλονται στην μαζική φτώχεια η οποία είναι αποτέλεσμα της υποανάπτυξης η οποία οφείλεται στον ιμπεριαλισμό, την αποικιοκρατία την νεοαποικιοκρατία και τις άνοιες παγκόσμιες οικονομικές συνθήκες.

Γι' αυτό το λόγο οι κυβερνήσεις των χωρών αυτών στρέφουν τις προσπάθειές τους στο ξεπέρασμα της φτώχειας παρά στην ισότητα μεταξύ αντρών και γυναικών. Η ανάπτυξη είναι λοιπόν προϋπόθεση της ισότητας. Αλλά εξαρτάται από ποιούς γίνεται, με ποιές προτεραιότητες, ποιά μοντέλα εννοιολογικά χρησιμοποιούνται, ποιοί συμμετέχουν και πως. Για τις μελλοντικές στρατηγικές οι ανισότητες προσδιορίζονται κυρίως στο πολιτικό επίπεδο. Το επίπεδο που ελέγχει την κοινωνία και τα άτομα με βάση διάφορα χαρακτηριστικά επίκτητα ή μη τα οποία πηγάζουν από οικονομικούς, κοινωνικούς, πολιτιστικούς παράγοντες και τα οποία δικαιολογούν την κατώτερη θέση διαφόρων κοινωνικών ομάδων και την διαίωση της άφισης δύναμής τους.

Για τις γυναίκες χρησιμοποιούνται τα φυσιολογικά χαρακτηριστικά. Έτσι το πρόγραμμα δίνει ιδιαίτερη σημασία στην μαζική πρόσβαση των γυναικών στην εξουσία που ελέγχει την κοινωνία, προσδιορίζει τα αναπτυξιακά θέματα και τις πρωτοβουλίες ειρήνης. Δεν δίνει όμως μόνο σημασία στην πρόσβαση, στην συμμετοχή, δίνει σημασία και στην ίδια την αντίληψη των γυναικών για την ισότητα, τις επιλογές τους ανάμεσα σε εναλλακτικές αναπτυξιακές στρατηγικές, την προσέγγισή τους στο θέμα της ειρήνης σε σχέση με τα συμφέροντά τους, τα ταλέντα τους, τους στόχους τους.

Κάτω από αυτή τη σκοπιά η οποία είναι πλουραλιστική, δυτική δηλ., οι μελλοντικές στρατηγικές διευρύνουν την έννοια της δημοκρατίας τόσο της πολιτικής όσο και της κοινωνικής.

Γιατί κάτω από αυτήν την σκοπιά η πολιτική δημοκρατία αντί να ταυτίζεται με το συγκεντρωτικό διοικητικό κράτος εμφανίζεται σαν καρπός κοινωνικής αυτονομίας και η κοινωνική δημοκρατία σαν κοινωνική αυτονομία που προϋποθέτει ότι οι διατομικές ή συλλογικές σχέσεις δεν ρυθμίζονται μονομερώς από την πολιτική εξουσία αλλά από τα ίδια τα άτομα και τις ομάδες που μετέχουν ενεργά στην όλη κοινωνική διαδικασία.

Τώρα τα βασικά χαρακτηριστικά των στρατηγικών που θα πρέπει να υιοθετηθούν είναι η μαζική συμμετοχή των γυναικών σε όλες τις διαδικασίες που έχουν σαν στόχο την επίτευξη της ισότητας, της ανάπτυξης, της ειρήνης, κατ' εξοχή όμως τις διαδικασίες αλλαγής των κοινωνικών δομών και

Από την έναρξη του Συμποσίου, από αριστερά:
Ι. Μαγγανάρα, Μ. DEVAUD, Φ. Βεγλιερής, G. HALIMI, Α. Μαργαροπούλου, Τ. SCARD,
M-C VAYSSADE, Σ. Σπηλιωτοπούλου

αλλαγής στάσεων με στόχο την πρόοδο των γυναικών ιδιαίτερα την ενσωμάτωσή τους στην ανάπτυξη. Αυτές οι διαδικασίες προϋποθέτουν το χτίσιμο μιας συμμετοχικής υποδομής η οποία θα επιτρέψει την κινητοποίηση των γυναικών.

Τώρα οι τομείς προτεραιότητας στους οποίους θα πρέπει να υιοθετηθούν μέτρα προκειμένου να υλοποιηθούν οι στρατηγικές είναι για την **ισότητα** η νομοθεσία και η πολιτική και κοινωνική συμμετοχή για την **ανάπτυξη** η εργασία, η εκπαίδευση, η υγεία, η διατροφή, η ύδρευση, η γεωργία, η βιομηχανία, το εμπόριο, η επιστήμη, η τεχνολογία, οι επικοινωνίες, η κατοικία, ο οικισμός, η κοινοτική ανάπτυξη, οι συγκοινωνίες, η ενέργεια, το περιβάλλον, οι κοινωνικές υπηρεσίες. Για την **ειρήνη** η εκπαίδευση για ειρήνη.

Στις στρατηγικές υπάρχει ειδικό κεφάλαιο που αναφέρεται στις γυναίκες που είναι αντικείμενο συσσωρευμένων διακρίσεων, λόγω φύλου, φυλής, θρησκείας, ηλικίας, αναπηρίας ή είναι θύματα φυσικών καταστροφών, πολιτικών συγκρούσεων, διακρίσεις οι οποίες προσδιορίζονται στο πολιτικό επίπεδο και κατ' ακολουθία στο

οικονομικό. Οι στρατηγικές θεωρούν ότι για τη βελτίωση της θέσης των γυναικών αυτών θα πρέπει να ληφθούν υπ' όψη οι μηχανισμοί επιβίωσης που χρησιμοποιούν οι γυναίκες αυτές και να χτίσουν πάνω σ' αυτές. Μια πρώτη προτεραιότητα θα πρέπει να είναι η ενδυνάμωση των ικανοτήτων τους και η ηθική τους τόνωση.

Στο **Διεθνές και περιφερειακό επίπεδο** τίθεται έμφαση στις νέες έννοιες με τις οποίες πρέπει να προσεγγισθούν τα αναπτυξιακά προγράμματα. Έννοιες που θα σπάσουν τον κύκλο της εξάρτησης, θα δώσουν έμφαση στις τοπικές ανάγκες, θα χρησιμοποιήσουν τοπικούς πόρους καθώς και την δημιουργικότητα και εμπειρία στο τοπικό επίπεδο και θα βασίζονται στην πλήρη συμμετοχή των γυναικών στα προγράμματα αυτά.

Προκειμένου να διευκολυνθούν οι γυναίκες να προσδιορίσουν και να προσεγγίσουν τα συμφέροντά τους και τις ανάγκες τους το σύστημα των Ην. Εθνών θα πρέπει να υποβοηθεί προγράμματα τα οποία ενδυνάμωσαν την αυτονομία των γυναικών ειδικότερα μέσα στην διαδικασία ανάπτυξης.

